

ИСТОРИЈАТ БОЛНИЦЕ У ПРИЈЕПОЉСКОМ КРАЈУ

Дијана Бујаковић

Дом здравља Пријепоље, Здравствени центар Ужице

Сажетак

Територија Пријепољског краја обухвата шири простор интересантне и живописне долине Лима и његових притока.

Најстарије насеље на месту данашњег Пријепоља је римско насеље Муниципиум (Артур Еванс), а прво званично помињање Пријепоља је 1332. године (Гијом Адам). Овај крај је најбогатији остатцима из средњовековног периода (манастири, утврђени градови, остатци путева).

Болница манастира Милешеве, задужбина краља Владислава, постојала је више од пет и по векова (1219–1782). Основана је за потребе самог манастира (број монаха до 400) као и за смештај болесника који су долазили да траже исцељење на гробу Светог Саве. С обзиром да је манастир Милешева био важна караванска станица (пут из Дубровника и Котора према истоку пролазио је поред манастира) то се постојање болнице потврђује потребом пружања помоћи путницима и кирицијама. Настанак и рад ове болнице проистекао је из одредби Студеничког типика. Године 1782. Турци су спалили манастир, калуђери приморани да напусте исти, а делатност болнице прекинута и никад више није наставила са радом.

У периоду турске власти (1465–1912), на старим фотографијама града уочава се постојање зграде (брдо Чаир) испод касарне, за коју се претпоставља да је служила лечењу турске војске, али и грађанства. Иста зграда се после Другог светског рата користи као Градска болница, а и данас се у њеним просторијама налази Одељење психијатрије Опште болнице Пријепоље.

Од 1879. године по уговору с Турском, трупе аустроугарске војске добијају право војне власти, па самим тим, на левој обали Лима, на путу за насеље Коловрат ниче зграда Болнице са приземљем и спратом. После повлачења аустроугарске војске, 1898. године у исту се сместила турска војска, а после ослобођења 1912. године српска војска. Године 1914. претворена је у војну болницу у којој су лечени рањеници с Дринског

фронта као и велики број оболелих од тифуса. Од 1918–1930. постојала је као државна болница, а од 1930. године Бановина преузима бригу над здравством, па од државне постаје бановинска болница. Током Другог светског рата, 4. децембра 1943. болница је била поприште битке у којој је у једном дану погинуло око 600 бораца партизанског покрета.

После 1945. године, болница се враћа у просторије на Чаир, и 1948. године добија свог првог послератног доктора др Симу Симотаса у народу знаног као др Грк. Крајем 1960. године направљена је садашња зграда болнице на периферији града, на платоу с десне стране Милешевке, којој су 1975. године придодати Диспанзер за жене и децу, а 1995. године направљен је нови Дом здравља у склопу Здравственог центра Ужице.

И поред отежаног покушаја реконструкције развоја болничког лечења у пријепољском крају, услед честог недостатка историјских извора, овај рад жели да укаже на дугу и успешну традицију здравствене културе у овом делу Полимља.

Кључне речи: манастир, болница, пријепољски крај

Пријепољски крај обухвата шири простор живописне долине Лима и његових притока.

Најстарије насеље на месту данашњег Пријепоља је римско насеље *Муниципиум* (2–4. век) а први га помиње енглески археолог, новинар и дипломата Артур Еванс. Прво званично помињање Пријепоља је 1332. године (Гијом Адам). Име града потиче од грчке речи *периполис* што значи предграђе. У дубровачким документима из 1343. и 1345. године помиње се као *Mercatum Prepollie* – трг и место у којем се задржавају ради трговине. Данас је Пријепоље важно геополитичко и културно средиште средњег Полимља.

Средњи век

Пријепољски крај је најбогатији остацима из средњовековног периода и представља праву културну ризницу. На овом простору одвијао се живот вредан дивљења. Бројни манастири (Милешева, Давидовица, Куманица, Мили, Заступ), утврђени градови (Милешевац, Ковинград, Градац), остаци караванских путева и други споменици средњовековне културе верни су сведоци тога времена.

Центри целокупне друштвене, верске, културне и јавне активности били су манастири.

Манастир Милешева, средиште старе српске државе, задужбина краља Владислава (1234–1243), подигнут је 1219. године као други по рангу манастир немањићке Србије. Грађен у рашком стилу, надалеко је познат

по чувеним фрескама Белог Анђела, Светог Саве и Богородице из Благовести. Оне престављају највеће благо Милешеве, врх византијског сликарства 13. века.

Обучен у бело, раширених крила, својом ванвременском смирености небеског бића и гласника свечне истине о Христовом васкрснућу, Анђео показује празан Христов гроб. Артур Еванс је у *Манчестер гардијану* од 1. септембра 1883. године написао да ништа што је Ђото створио не може да се пореди са лепотом Анђела из Милешеве, којим се заправо и Европа путем сателита представила Америци средином 20. века.

Фреска Светог Саве преставља једини сачувани аутентични лик Светог Саве који је фрескописан за време његовог живота. Потомци су се вековима надањивали портретима изванредне сликарске лепоте, психолошке уверљивости и истанчане духовности.

Слика Богородице која седи на клупи покривеној црвеним јастуком, а у руци држи преслицу, говори о Богородичиној понизности и о њеном посредовању према човечанству, раду.

О великом уделу Светог Саве у изградњи манастира говори Доментијан, ученик Светог Саве и писац (средица и друга половина 13. века). У свом делу *Житије Светог Саве и Светога Симеона*, истиче да је Свети Сава „Оставивши многа лета са благоверним краљем Владиславом, свршио све велике и мале цркве и поставио их на тврђи својој, и све укрпио сваким доброзаконем.“ Географски положај и врло повољне историјске прилике учиниле су да манастир постане један од водећих трговачких и економских центара средњовековне Србије. Кроз живописну лимску долину, пролазили су најзначајнији каравански и трговачки путеви од истока ка западу. Манастир је постао централно место окупљања Срба, Муслимана, Турака, стециште свих каравана, место штампања светих црквених књига (трећа по реду српска средњовековна штампарија, 16. век) на чијим темељима настаје град Пријепоље.

Наши манастири су били и наше прве болнице: Хиландар (1199–1200), Студеница (1208–1216) и Милешева (1219–1220). Они су били база и исходиште сазнања о лечењу и нези оболелих. Средњовековна медицина била је претежно верска, канонска, заснована на учењу званичне цркве. Развијала се под утицајем византијске медицине, али значајан утицај је долазио и из западноевропске медицине (приморски део српске државе је био под сталним утицајем млетачке медицине).

Болница у манастиру Милешеве, постојала је више од пет и по векова (1219–1782). Њен рад и битисање су били прожети периодима успеха и благостања, страдања и расула. Настанак и рад болница проистицао је из одредби *Студеничког типика* (1208). Четрдесета глава *Типика* садржи обавештења о манастирској болници, која се налазила у склопу манастирских зграда и за коју су, према одредбама овог Типика, били предвиђени посебни услови, начин постављања лежаја за болеснике, одређивање болничара и друго. Болница је основана првенствено за потребе

самог манастира (број монаха у манастиру се повећавао из године у годину, једног тренутка било их је око 400). По преносу моштију Светог Саве из храма Светих четрдесет мученика (Трново, 1236, Бугарска), у манастир Милешева почеле су долазити масе народа да се поклоне свом духовном оцу, да молитвама измоле Божју милост за исцељење од болести. Присуство болесних у манастиру, представљало је велику опасност од заразе, што је изискивало изолацију у посебне болесничке одаје.

О култу Светог Саве у Милешеви, највише података остало је у путописним хроникама често помињаних европских путника и дипломата који су у 16. и 17. веку, путујући у Цариград, свраћали у манастир Светог Саве. И средином 19. века, руски конзул Гиљфердинг забележио је податак о томе да Милешеву у рушевинама посећују припадници многих вероисповести, који су прилагали дарове манастиру.

Постоји и могућност да је при болници постојала и приручна апотека, јер су се продајом лекова бавили и трговци који су их доносили из Дубровника и Котора на тргове у унутрашњост средњовековне Србије. Као лековите сировине у манастирским болницама коришћени су животињски материјали и лековите биљке, које су гајене око манастира, о чему сведоче терапијски зборници из средњег века.

У почетку рада болница је издржавана из средстава која је манастиру завештао краљ Владислав, а потом од прилога верника, поклоника и путника.

На основу записа из 17. века, у којима стоји да је набујала речица Косаћанка у два наврата, 1623. и 1624. године, рушила болницу, може се претпоставити да се она налазила на северозападној страни манастирског комплекса, између река Милешевке и Косаћанке.

У тешком времену петовековног ропства, Турци су седам пута рушилачки атаковали на манастир. Највеће страдање манастира било је 1782. године. У великом пожару страдале су све манастирске ћелије и иконе које су у њему чуване. Манастир је остао пуст све до последње обнове 1863–1868. године.

Тако је прекинута и вишегодишња делатност манастирске болнице, која после тога никада није наставила са својим радом.

Манастир Мажихи, смештен је у котлини неколико стотина метара од Потпећког језера, прибојска општина, Епархија милешевска. У старим записима, и село и манастир се спомињу под именом Ораховица. Посвећен је Светом Георгију. Сазидан је у другој половини 12. века. Студеничким типиком, старешинама два манастира из Дабра (Свети Никола Дабарски из Прибојске бање и Свети Георгије Дабарски из Мажиха) указана је изузетна част да буду међу пет игумана најзначајнијих манастира тога доба који учествују у избору игумана манастира Студенице.

Дабар је стари назив који се спомиње у записима српске средњовековне државе. Означава жупу, предеону целину која обухвата доњи ток реке Лима.

Ктитор прве манастирске цркве је непознат. Подаци о краљу Милутину који је обновио манастирску цркву, указују на то да је неко од његових предака водио порекло из овог краја. Краљ Милутин је цркви придодао припрату и вероватно болницу.

Манастир је први пут срушен у другој половини 12. века, потом средином 15. века обновљен, па поново рушен после велике сеобе Срба, крајем 17. века.

Реконструкција манастира је започела 1999. године и трајала је све до 2004. године. Манастир је освештан 2007. године и враћен му је изглед који је имао у време обнове краља Милутина, друга половина 13. века. Поред цркве која је потпуно обновљена, на југозападној страни манастира, откривене су и потпуно конзервирани ископине манастирске болнице. Истражен је само један део болничког здања, јер се остатак приликом ископина урушио. Откопане су приземне просторије које су имале две мање и једну већу собу. Већа је служила за лекарске интервенције, мања за пацијенте у којима је могао стати по један лежај. Нађени су и делови малтера у којима су болесници исцртавали и исписивали оштрим предметима пре лечења, молитве. У њима су пронађени хируршки инструменти које су вероватно монаси (тадашњи лекари) користили: трепан за отварање лобање, нож за ампутацију екстремитета, скалпери за операцију ува, оквир за наочаре у којима је постојало увеличавајуће стакло што указује на примену током оперативног захвата ради бољег приступа операционом пољу, као и велики камени свећњаци са по дванаест свећа, висине преко једног метра који су служили за осветљавање болничких просторија. Сматра се да је болница из 14. века. Оснивање болнице приписује се Светом Сави. Инструменти воде порекло из 15. и 16. века. Прави су раритет, јер само на још два места у европским музејима се чувају такви инструменти. (Музеј Боерхаве, Лајден и Германски национални музеј у Нинбергу) Пронађени су остаци скелета са траговима трепанације на лобањама. Претпоставке су да у околини манастира има око 2.000 скелета. Ископано је око 180 гробова, што није уобичајено (у близини манастира су сахрањивани само калуђери). Ово указује на постојање болничких просторија у којима нису лечени само калуђери.

Манастир Давидовица (1281. година), задужбина жупана Дмитра Немањића, најмлађег сина Вукана Немањића, унука Стевана Немањића (монашко име Давид) налази се у близини села Гробнице, на јужним обронцима планине Јадовник, недалеко од места Бродарево и реке Лим. У време када је већ примио монашки постриг, монах Давид је позвао дубровачког градитеља Десину де Рису, да му недалеко од Бродарева подигне цркву задужбину. Сачувани уговор склопљен у Дубровнику о условима градње, димензијама грађевине и новчаном износу који се мора исплатити мајсторима по завршетку радова, представља данас јединствен и драгоцен документ о средњовековном градитељству на простору Балкана.

Приликом археолошких радова на овом локалитету, у храму је откопана гробница ктитора, за коју се веровало да је направљена за живота монаха Давида. Претпоставља се да је у овом гробу ктитор Давидовице почивао до краја 16, односно почетка 17. века, када су његове мошти, мање знаним поводом, пренете у Милешеву. Мошти Светог Давида и краља Владислава које су почивале у вазнесењском храму биле су, поред реликвија Светог Саве, додатни легитимитет милешевске светости. Истраживањима је додата претпоставка да је само један део моштију Светог Давида пренет у Милешеву, а да је знатно више остало у његовој задужбини у Давидовици. У претпостављеном гробу ктитора, откривене су мошти три личности за које се веровало да су сахрањени у истој гробници (могуће најближи сродници). У једном документу упућеном римском папи 1654. године, стоји – *краљ Давид који лежи у манастиру Давидовици и лечи болеснике...*

У порти манастирске цркве се налази надгробна плоча Дмитровог унука, Жупана Вратка, који је био отац кнегиње Милице (Југ Богдан).

Археолошка истраживања показују да је био један од центара српске духовности у средњем веку. На простору око манастира, откривен је већи број скелета, као и осам лобања без скелета за које народна традиција сматра да припадају легендарним Југовићима. На једној лобањи, нађеној одвојено од претходних, је уочен траг од трепанације. О евентуалној болници на овом локалитету, немамо за сада, материјалних доказа, али и ово до данас пронађено, има значај у констатацији да су манастири у средњем веку били и уточиште за оболеле.

Период од 15. века до Другог светског рата

У периоду турске власти (крај 1465. до 1912. године), лечење у овом крају се заснивало на народној традицији. Није постојао организовани облик лечења оболелих. У току епидемија, турске власти су доводиле, по потреби, своје лекаре који су следили арапску и турску лекарску традицију. Поред видара, ранара, вештих, старијих жена, лекарски посао су преузели хећими, а касније и бербери. Они су своје знање чували као породичну тајну и преносили га усменом предајом. Најчешће примењивани народни лекови су биле биљке лековитих својстава, којима је овај крај изузетно богат: бели слез, боквица, дивља нана, кантарион, камилица, чуваркућа, хајдучка трава, зова, трава ива... Уз примену лековитог биља развила се култура и прављења мелема. Појављују се и ранари који намештају преломе, ишчашења.

На старим фотографијама Пријепоља (крај 19. века) уочава се постојање објекта (брдо Чаир), испод турске касарне, за коју постоји претпоставка да је служила лечењу турске војске, али и грађанства. Ова зграда се после Другог светског рата користила као Градска болница, а и

данас је у њеним просторијама смештено Одељење психијатрије Опште болнице Пријепоље.

Одлуком Берлинског конгреса, 1879. године по уговору са Турском, трупе аустроугарске војске добијају право војне власти у Пријепољу. Један мали град, Пријепоље, је скоро 30 година, све до 1908. имао два господара – цивилна власт је била турска а војна аустроугарска. Испод брда Градина, на левој обали Лима, наспрам градског насеља Шарампов, на путу за Пљевља и Бијело Поље, аустроугарска војска подиже болницу са дебелим каменим зидовима. Дужина зграде је дванаест, а ширина осам метара. Била је покривена лимом. Имала је приземље и спрат са по четири собе. Две крајње собе на спрату и у приземљу биле су знатно веће од осталих. Престављале су болничке просторије за војнике. Друге две мање, највероватније су служиле за лекаре или за официре.

После повлачења Аустроугарске у ову зграду сместила се турска војска. По ослобођењу 1912. године болница је служила српској војсци. Претворена је у Војну болницу у којој су лечени рањеници с Дринског фронта, Лимски одред ужичке војске (1914–1915). Међу оболелим је био велики број заражених тифусом. У болници је умро знатан број рањеника, па је изнад Католичке цркве основано војничко гробље.

Крајем 1918. године аустроугарска војна болница постаје Државна болница. У *Гласнику лекарске коморе Србије*, август 2011. наилазимо на податак да се 1922. године у пријепољској болници лечило 158 болесника, 25 је било оперисано, број амбулантних прегледа је износио 400, а у току те године умрло је 15 пацијената.

Од 1930. године Зетска бановина преузима бригу и управу над здравством, па ова болница постаје Бановинска болница. У њој је радио лекар др Милан Гергез, шест болничара и један административни радник. Имала је седамнаест постеља. Током 1930. године лечена су 143 пацијента, од тога 120 грађана, седам војних лица и 24 осигурана радника са укупно 1691 болничким даном. Извршено је и петнаест мањих операција. Број прегледа био је 784. У овом периоду умрло је пет пацијената, извршене су четири аутопсије.

У Другом светском рату, 4. децембра 1943. године, болница је била поприште велике битке, познате као Пријепољска битка, у којој је само у једном дану погинуло око 600 партизанских бораца. Током битке болничка зграда је порушена. После Другог светског рата, 1953. године, на остацима рушевина болнице подигнут је монументални спомен комплекс, рад вајара Лојзе Долинара који симболише отпор и борбу партизана.

Период после Другог светског рата

После 1945. године градска болница Пријепоља наставља рад на Чаиру, а повремено према насталим потребама, болничке просторије су се налазиле и у приватним кућама. Зна се да је једно време амбуланта

била у градској четврти Подварош, као и у Вакуфу. До података о лекари-ма који су радили првих послератних година у Пријепољу је било веома тешко доћи, али се са сигурношћу зна да је у овај град марта 1948. године дошао први у народу добро познат лекар, др Сима Симотас, звани др Грк.

Др Сима Грк, дошавши у овај крај опустошен и осиромашен ратом, добија задатак да организује рад антитуберкулозног диспанзера. Био је обавезан да овде ради годину дана, али он је остао и радио до последњег дана свог живота, 30. марта 1975. године. Постигао је запажене резултате у здравственом просвећивању као и у сузбијању туберкулозе у Милешевском срезу. Овај цењени лекар, провео је у пријепољској болници 27 година предано лечећи пацијенте са територије југозападне Србије, северне Црне Горе и источне Босне.

Диспанзер је 1960. године поседовао 16 постеља и четири одељења (собе). По најсавременијим методама, само у току те године, лечено је у овом диспанзеру око 60 пацијената тешко оболелих од туберкулозе. Набављен је и рентген апарат за снимање плућа, у циљу контроле пацијената, као и санитетско возило за потребе вакцинације на удаљеним теренима. Рад др Грка је допринео да се схвати значај благовремене превенције кроз вакцинацију. Међу првима је у Србији започео акцију против туберкулозе БСЖ вакцином коју је сваке године организовао и успешно спроводио.

Током 1957. године са радом у Среској амбуланти почиње Саветовалиште за жене, мајке и децу, које у почетку ради два пута недељно. Модерна опрема, приступачни савети о исхрани, хигијени и васпитању резултирали су великим бројем посета мајки. Екипе Црвеног крста делиле су помоћ слабој и сиромашној деци. Најчешће грешке које су мајке правиле у одгоју деце, биле су: једнолична исхрана, претерано утопљавање деце, прегрејавање просторија у којима борави дете, као и наивно схватање да се дете не износи напоље у зимским данима. Из села је било знатно мање жена што говори о недовољној просвећености и здравственој култури становништва руралних средина.

Крајем 1960. године, на периферији града, на платоу с десне стране реке Милешевке, направљена је садашња зграда болнице. Исте године, због рационализације средстава, лакше набавке неопходне опреме, јавља се потреба за оснивањем Здравственог центра, који сачињавају: *Дом народног здравља* (Општа и Зубна амбуланта у Пријепољу, Општа амбуланта у Бродареву), *Општа болница* (Хируршко, Интерно, Дечје, Гинеколошко одељење) и *Антитуберкулозни диспанзер*. Тада је у пријепољској болници радило свега пет лекара. Постојао је проблем недостатка и средњег кадра и болничара. Пријепољска здравствена институција тада је била међу најмодернијим и најопремљенијим установама у Србији.

У локалном листу *Глас Полимља*, поводом отварања ове модерне здравствене установе, 20. фебруара 1961. године писало је:

Када су пре три недеље дошли први болесници у пријепољску болницу, били су задивљени њеном удобношћу. У свакој соби су нови кревети са прворазредном постељином, нов намештај, сваки пацијент има нову пиџаму, папуче, сомотне мантиле. Многи су одмах пожелели да у њој остану што дуже, само да би се добро одморили! Једном речју – у целој болници је све, почев од игле и конца па до најсложенијег инструмента и апарата, потпуно ново. Сва одељења располажу најмодернијом опремом, нарочито хируршко. Оно има две операционе сале и просторију за давање наркозе пацијентима. Сале су комплетирани свим потребним инструментима, тако да могу истовремено да се обављају по две операције. Инструментаријум је разноврстан и квалитетан, тако да се може упоредити са најпознатијим медицинским клиникама.

Пионир хирургије на овим просторима др Жика Петровић, из родне сремске равнице дошао је у Пријепоље априла 1961. године „само на кратко“, а остао је цео свој радни век – 38 година. За првих шест година рада у пријепољској болници др Петровић обавио је близу четири хиљаде операција. Најчешће интервенције биле су: прснуће слепог црева (годишње и по 40 пацијената), повреде оружјем настале на вашарима, сјелима и осталим скуповима (у току 1962. године биле су две повреде грудног коша са пнеумотораксом, оштећење плућа убодом ножа), прелома костију било је око стотину случајева.

Доктор Петровић каже: *Хирургија у овом крају има изузетан значај, када се зна да је тешко пребацити пацијента до титовоужичке болнице. Патологија овог краја је многострука и обимна, постоје случајеви који су избрисани у развијеним земљама.*

Међу првим одељењима основаним у Општој болници је Гинеколошко-акушерско где је у току 15 година рада рођено преко 9.200 беба. Одељење је располагало са 43 постеље за пацијенткиње и 18 боксова за новорођенчад. У породилишту се налази модеран сто за порођаје, бебе имају боксеве са новим постељинама и носе се на свака три сата мајкама на подој. На овом одељењу издвојене су обичне болеснице од породиља. Да би се разликовале, болеснице имају беле, а породиље плаве униформе. У стартној 1961. години, у породилишту овог одељења рођено је 325 деце и од тада се стално повећавао број породиља.

Највећи проблем представљали су криминални побачаји којих је годишње било и по 200, а изводили су их надрибабице и врачаре – истиче др Сакиб Шеховић, дугогодишњи начелник гинеколошко-акушерског одељења. (Полимље, 25. јун 1976. године). Своју неукост доста жена платило је животом. Изузетан успех постигли смо тиме што смо раскринкали жене надрибабице на реону Бродарева и сузбили њихов штеточински рад. Тако смо спонтане и провоциране побачаје свели на 20 до 30 годишње, али ни један у тежем облику да се не може притећи у помоћ.

Медицински центар 1971. године проширен је трећим павиљоном у којем су смештене специјалистичке амбуланте, очно и ушно одељење,

кабинет за трансфузију крви, биохемијско-клиничка лабораторија, служба рехабилитације, рентген кабинет.

Нови диспанзер за децу и жене, са стоматологијом и лабораторијом, је припојен 1975. године. Овај диспанзер има 1.200 квадратних метара пословног простора који садржи ординације, чекаонице, сале за приказивање стручних и едукативних филмова, паное и друга средства која су имала задатак да побољшају васпитни рад и утичу на свест пацијената. Стоматолошка служба добила је нове просторије опремљене савременом апаратуром, као и опремом за превентивни рад и систематске прегледе зуба.

Исте године извршена је озбиљнија адаптација хируршког блока тако што су направљене просторије за интензивну негу пацијената.

У току 1978. године долази поново до реорганизације медицинског центра. Ради рационализације средстава дели се на две Основне организације удруженог рада – Дом здравља и Општа болница. Обе су 1992. године припојене Здравственом центру Ужице.

Нови Дом здравља направљен је 1995. године у склопу Здравственог центра Ужице. У њему су ординације Опште медицине и Дечији диспанзер, у почетку, а потом и просторије Антитуберкулозног диспанзера. У новом објекту су услови лечења знатно повољнији. Одвојена су предшколска деца од школске, просторије за лечење болесне деце од просторија за саветовалиште мајки и беба, вакцинације и консултације са лекарима.

Тренутно, у Општој болници ради 30 специјалиста, осам лекара на специјализацији, 7 доктора медицине. У Дому здравља са две здравствене станице, Коловрат и Бродарево, ради 31 лекар специјалиста, на специјализацији су три лекара, тринаест доктора медицине, пет стоматолога специјалиста, два доктора стоматологије. У обе установе ради 414 радника на неодређено време. Рад се обавља и у теренским здравственим амбулантима – Аљиновићи, Камена Гора, Јабука, Бабине, Црквени Тоци и Орашац.

Сви лекари редовно учествују на континуираним едукацијама. На овим просторима најпознатији научни скупови су *Сабор лекара југозападне Србије и северне Црне Горе, Ужички дани и Интердисциплинарни медицински семинар Пријепоље-Базел*. Сабор лекара се одржава од 1971. године. Основан је са циљем проучавања етнопатологије југозападне Србије и северне Црне Горе, уз учешће лекара са ових подручја и уз подршку и помоћ лекара из развијених здравствених институција и центара Србије и Црне Горе. Стручни састанак *Ужички дани*, одржава се 42 године заредом. Скуп окупља лекаре са златиборског округа који излажу теме из области здравства.

Ми, пријепољски лекари као организатори, најпоноснији смо због десет година дуге сарадње између Опште болнице и Дома здравља Пријепоље са Удружењем лекара *Forderverein* из Базела. Телевизијска

емисија приказана 2002. године у Швајцарској, у којој су третирани проблеми са којима се сусрећу медицински радници и здравствене службе у Пријепољу, побудила је интересовање базелског удружења медицинара. Ово удружење се бави трансфером знања између швајцарске медицинске службе и других мање развијених служби које имају потребу за вишим нивоом знања. Сваког септембра без прекида десет година у Пријепољу је одржаван веома квалитетан медицински интердисциплинарни семинар са гостујућим професорима из Србије и Швајцарске. Кроз овај вид сарадње наша Болница и Дом здравља су добили веома запажену и материјалну помоћ: шест апарата за дијализу, два ултразвука, мамограф, санитетска аута, као и финансирање архитектонских измена. Шеснаест лекара из нашег града је имало прилику да борави на стручном усавршавању у трајању од више недеља, на клиникама Базела, у организацији швајцарског удружења. Овај пројекат трајао је десет година. Сарадња је завршена 2011. године. Ефекти сарадње: прихватање нових стандарда квалитета, повећано интересовање за научне приступе терапији, самопоуздање лекара и друго – и те како је било корисно.

Закључак

И поред отежаног покушаја реконструкције развоја болничког лечења од средњег до 20. века у пријепољском крају, услед често недовољних писаних извора, евидентно је да у средњем Полимљу здравствена култура има дугу и успешну традицију. Средњовековна медицина није заостајала за тадашњом европском, научном медицином о чему сведоче материјални докази. Престављала је основу без које не би био могућ ни даљи развој здравства на овим просторима.

Покушај ретроспективе болница овим радом, иначе првим до сада у писаном облику, треба да буде подстицај за дубљи и темељнији истраживачки приступ тематици која свакако заслужује пажњу свих нас.

Литература

1. Илустровани званични Алманах Зетске бановине, година 1, 1931. Државна штампарија Сарајево, 1931. стр 120-125.
2. Петковић С. Милешева у историји српског народа, Београд 1987. стр 7.
3. Доментијан. Житије Светог Саве и Светог Симеона, превод др Лазар Мирковић, Београд, 1938. стр. 176.
4. Дивац МТ. Милешевски крај 1912-1945. Пријепоље 1996. стр 84.
5. Крповић МА. Пријепоље и околина, историјски водич, 1971.
6. Вуловић В. Болница манастира Милешева, Симпозијум Сеоски дани Сретена Вукосављевића 13, Пријепоље, 1990. стр 261-271.

7. Фемић МП. Пријепољски крај у простору и времену, 1999. стр 142.
8. Шалипуровић В. Прилози за историју грађевинарства у Средњем Полимљу у 19 веку, Београд 1979. стр. 193-194.
9. Полимље, Глас Полимља, 1952-2011.
10. Тасић М. Пионирски кораци хирургије у Србији, Гласник лекарске коморе Србије, бр. 9, 2011. стр. 56
11. Велимировић Д. Православље, Отварање лобања под Свећама
12. Милосављевић Д. Изгубљена ризница манастира Милешеве, 2010. стр 260,269,270.